

- наявні сили та спроможності силових структур щодо виконання завдань;
- діючих адміністративно-правовий режим і його обмеження тощо.

Моделювання здійснюється динамічним способом шляхом аналізу варіантів замислу застосування сил угруповання на розрахунок його складу до рівня потрібної достатності для виконання усього переліку необхідних завдань.

Моделями меншого масштабу як елементів загальної моделі можуть бути моделі теорії ігор, системи масового обслуговування, імітаційні, штабні, графоаналітичні моделі, а також використання матриць, оперативно-тактичних розрахунків тощо.

В результаті моделювання мають бути отримані прогнозований результат ведення стабілізаційних дій та їх очікувана ефективність, й власне, потрібний функціональний і чисельний склад угруповання.

За основний критерій ефективності пропонується прийняти ступінь відповідності складу угруповання характеру і обсягу виконуваних завдань.

Список бібліографічних посилань

1. Внутренние конфликты и другие ситуации насилия – какая разница для жертв? // Международный комитет красного креста : сайт. URL: <https://www.icrc.org/ru/doc/resources/documents/interview/2012/12-10-niac-non-international-armed-conflict.htm> (дата звернення : 21.03.2019).
2. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру (Протокол II) : від 08.06.1977 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_200 (дата звернення: 21.03.2019).
3. Про правовий режим надзвичайного стану : закон України від 16.03.2000 № 1550-III // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14> (дата звернення: 21.03.2019).
4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України» : указ Президента України від 14.03.2016 № 92/2016 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92/2016> (дата звернення: 21.03.2019).

Одержано 22.03.2019

УДК 343.9

Володимир Васильович ГОЛІНА,

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (м. Харків)

ОБ'ЄКТ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ Й ОБ'ЄКТ ЗАПОБІЖНОГО ВПЛИВУ: ПОНЯТТЯ, СПІВВІДНОШЕННЯ І ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ПРАКТИКИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

За останні роки в українській кримінології намітилася чітка тенденція до професіоналізації і спеціалізації запобіжної діяльності існуючих і заново створюваних суб'єктів запобігання злочинності, для підвищення якого необхідна конкретизація, а іноді і деталізація як запобіжних заходів, так і тих явищ й процесів, на які ця діяльність спрямована. Будь-яка практична діяльність і пізнання, у тому числі запобіжна діяльність суб'єктів протидії злочинності, націлена на конкретний об'єкт (предмет). Кримінологічний об'єкт отримується, виокремлюється внаслідок раціональної обробки даних емпіричного знання і ступеня їх узагальнення, що залежить від методології науки, методики пізнання, доброчесності дослідника, потреб практики і внутрішніх можливостей самої кримінології як науки. Об'єкт запобіжної діяльності формується не лише (а можливо і не стільки) кримінологією, а й іншими галузями знань (економікою, психологією, соціологією, біологією, технікою тощо). Неоднорідність об'єкта породжує неоднорідність запобіжної діяльності. Комплексному впливу на злочинність і її прояви треба вчитися. Стає очевидним, що без вчення про об'єкт запобіжної діяльності, вміння виокремити

його з множини негативу суспільних відносин, знайти у цих об'єктів «точки уразливості» і можливості запобіжного потенціалу відповідних їм суб'єктів не може предметно і повноцінно розвиватися як теорія, так і вдосконалюватися практика запобігання і протидії злочинності, яка здатна діяти більш-менш результативно, коли перед її суб'єктами (від держави до поліцейського) виступають не абстрактні «причини й умови», «причинно-наслідкові комплекси», «детермінанти» тощо, а реальні матеріальні і духовні фрагменти буття і свідомості. Актуальною стає вимога, що кожний суб'єкт, котрий перебуває у сфері запобігання і протидії злочинності, повинен досконало знати об'єкт, з яким має справу. Це правило однаковою мірою значуще як для великих колективних суб'єктів запобігання злочинності, що діють у загальнодержавному масштабі (уряд, міністерства, управління), так і для окремих виконавців низового рівня, скажімо, конкретного співробітника поліції [1, с. 107].

2. З точки зору деяких вітчизняних і зарубіжних кримінологів (Г. А. Аванесова, К. Є. Ігошева, Г. М. Міньковського, І. В. Шмарова, А. П. Закалюка, О. М. Литвинова та ін.) об'єктом запобігання злочинності виступають матеріальні і духовні явища та чинники, що знаходяться у прямому або опосередкованому зв'язку зі злочинністю, різними її злочинними проявами і особистістю злочинця. Ними можуть бути явища і процеси соціально-економічного, соціально-психологічного та іншого характеру, а також конкретні індивіди, як носії суспільних відносин, і середовище, яке їх формує. Сході думки стосовно об'єкта запобігання злочинності висловлювалися у роботах Н. Ф. Кузнецової, В. М. Кудрявцева, В. М. Дрьоміна та ін.

3. Вважаємо, що у найзагальнішому розумінні об'єкт запобігання злочинності – це явища і процеси реальної дійсності матеріального, правового й духовного характеру, існування і різнобічний вплив яких призводить до відтворення на суспільному рівні злочинності як соціального явища, масової деструктивності, кримінальної мотивації, наміру, прийняття рішення на вчинення злочинів, та їх реалізації. Об'єкт має певну генеруючу силу впливу на суспільні відносини, внаслідок чого вони деформуються і, в свою чергу, псують людську правосвідомість чи не сприяють її зміні у позитивному напрямі. Образно кажучи, об'єкт/об'єкти запобігання злочинності – це базові її устої (наприклад, пияцтво, наркотизм, бездоглядність, насильство, користолюбство, аморальність, проституція та багато іншого). Об'єкти запобігання злочинності можна згрупувати за критерієм їх природи. На основі такого підходу виокремлюється три групи об'єктів: соціальні, правові, психогенні.

4. Об'єкт запобіжного впливу близьке, хоча, на наш погляд, відмінне поняття від об'єкта запобігання злочинності. Необхідність визначення об'єкта запобіжного впливу виникає з потреб практики, для якої конкретизація того, на що спрямована запобіжна діяльність суб'єкта, є запорукою її ефективності. Якщо об'єкт запобігання злочинності – комплексне теоретичне кримінологічне поняття, то об'єкт запобіжного впливу – це певне управлінське поняття. Поняття «запобіжний вплив» відбиває властивість діяння, сила якого здатна стабілізувати, регулювати або вносити запрограмовані зміни у стан об'єкта. Якщо такого результату не досягнуто, це означає, що запобіжний вплив не відбувся. Вплив – постійні або термінові активні інформаційні, адміністративні, силові дії або їх сукупність у виді здійснення суб'єктом запобігання злочинності стосовно криміногенних об'єктів конкретних заходів. У будь-якому разі вплив – науково обґрунтований або практично перевірений процес, метод, захід, через які, як очікується, об'єкти зазнають позитивних змін. Отже, запобіжний вплив є тиском, цілеспрямованим зусиллям суб'єкта на максимально конкретизований, реально уразливий для його дій об'єкт, що без комплексних наукових методик, програм зробити непросто.

Таким чином, об'єкт запобігання злочинності являю собою узагальнене формалізоване соціальне поняття структурованих негативних явищ, яким відображається певний фрагмент реальності, визнаних суспільством, державою соціально небезпечними і безпосередньо чи опосередковано пов'язаних зі злочинністю та її проявами. Майже усі вони відомі (алкоголізм, наркоманія, вандалізм, педофілія, віктимізація, експансія, насильство, обман, тероризм, «біле рабство», торгівля людьми, безробіття, сепаратизм, бідність, психічні аномалії та ін.). Сучасна наука і практика пов'язує з ними основну множину злочинних проявів. Саме за їх «участю» створюються причини, умови, конкретні життєві ситуації, віктимізація, деградація особистості та ін. Кожне із зазначених явищ «багаторисне», що має соціальні, медичні, психологічні, економічні, генетичні, традиційні, побутові, фінансові, індивідуальні аспекти. Виникає проблема конкретизації об'єкта, але вже не запобігання злочинності, а запобіжного впливу, тобто на що,

яким способом діяти, які будуть наслідки тощо. Отже, об'єкт запобіжного впливу являє собою як конкретизований елемент об'єкта запобігання злочинності, так і їх сукупність, яка потребує комплексного запобіжного впливу.

5. Громадська безпека і громадський порядок – узагальнюючи поняття захищеності людей, держави, суспільства, природи від усіляких загроз їх нормальному існуванню і розвитку. Стан захищеності визначається, на наш погляд, рівнем гарантованості громадського спокою, відчуття страху перед загрозами різного походження, зокрема злочинними проявами. У Кримінальному кодексі України розділами IX «Злочини проти громадської безпеки» і XII «Злочини проти громадського порядку і моральності» передбачено чимало складів тяжких і особливо тяжких злочинів (створення злочинної організації, бандитизм, тероризм, створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань, масові заворушення, хуліганство та ін.), які в основному мають певну специфіку детермінаційного походження, що обумовлює і різні об'єкти запобіжного впливу, окреслити і виокремити коло яких можливо за умов прикладних кримінологічних досліджень. Як приклад: узагальнення практики боротьби з бандитизмом за декілька років в Україні і наукові спостереження показало, що всі складові його детермінації можна звести до п'яти груп об'єктів: формуючі, сприяючі, сприятливі, провокуючі, пенітенціарно-адаптаційні. Кожна група чинників має набір конкретних об'єктів запобіжного впливу [2, с. 135]. Вплив на них обмежив практичні можливості щодо організації банд і бандитських проявів, суттєво скоротив цей різновид злочинності, що підтверджується статданими за останні роки.

Список бібліографічних посилань

1. Смирнов Г. Г. Причинный комплекс преступности как объект криминологического предупреждения. *Правоведение*. 2005. № 2. С. 104–107.
2. Голіна В. В. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми боротьби з бандитизмом: соціально-правове і кримінологічне дослідження : монографія. Харків : Регіон-реформ, 2004. 212 с.

Одержано 14.03.2019

УДК 343.14:351.745.7:343.974

Михайло Леонідович ГРІБОВ,

доктор юридичних наук, старший науковий співробітник,
професор кафедри оперативно-розшукової діяльності
Національної академії внутрішніх справ (м. Київ)

ЗАХОДИ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ІЗ ПРОТИДІЇ МАСОВИМ ЗАВОРУШЕННЯМ

Сьогодні в Україні існує суттєва небезпека виникнення масових заворушень. Це зумовлене низкою чинників економічного, соціального та політичного характеру. Так, за останні три роки майже у чотири рази девальвувала національна валюта. Відповідно, спостерігається значне зростання цін на пальне, продукти харчування, предмети першої необхідності. На вимогу міжнародних фінансових організацій уряд систематично збільшує тарифи на електроенергію, природний газ, теплопостачання, комунальні послуги. При цьому, значно скоротилися реальні прибутки населення. Громадяни України добре відчули на собі негативні наслідки реформ, що проводяться чи не в усіх галузях соціальної сфери.

На тлі масового зубожіння населення загальновідомими є корупційні діяння осіб, які, займаючи найвищі посади в органах державної влади мають прямий стосунок до великого бізнесу й отримують від цього значний прибуток, у тому числі за межами країни. Жодних дій для припинення цього і притягнення винних до відповідальності компетентні органи не вживають.

Не заважаючи на постійне реформування антикорупційного законодавства, створення численних антикорупційних органів та систематичного «вдосконалення» правового забезпечення їх діяльності, корупція набуває дедалі більшого поширення та проникає в усі сфери життєдіяльності суспільства, створюючи реальну загрозу національній безпеці.

Безвідповідальність і безкарність посадових осіб найвищого рівня, ігнорування ними законних прав та інтересів громадян, нездатність правоохоронних та судових органів захистити